

MÜLTECİ VE SİĞINMACILARLA SOSYAL BÜTÜNLEŞME -KIRIKKALE İLİ ÖRNEĞİ-

Dolunay ŞENOL¹, Aşkın TAŞTAN²

Öz

Türkiye jeopolitik konumu itibariyle tabii olarak her dönem göç hareketliliğinin yaşandığı bir coğrafyadır. Bu hareketliliğin temelinde, “geçiş ülkesi” olmasının dışında, son yirmi yılda “hedef ülke” konumuna gelmesinden dolayı direk Türkiye’yi hedef alan göçler yatmaktadır. Türkiye cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren göç hareketliliklerinin yaşanmasına karşın, en yoğun göç akını 2011 yılında Suriye’den gelen göçmenlerle yaşamıştır. Bundan önce gelen sığınmacılar çok fazla göze batmaz iken, göç dalgasıyla birlikte göçmen sayısındaki ani artış ve Suriyelilerin statü düzenlemesi ile “geçici koruma” kapsamına alınmaları, ardından bir kısım Suriyelilere vatandaşlık verilmesi, onlara karşı bir önyargının oluşmasına sebep olmuştur. Bu nedenle genel olarak tüm mülteciler ve sığınmacılar “Suriyeli” olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu önyarıdan Suriyeli olmayan sığınmacılar da nasibini almıştır. Yerel halk ile sığınmacı ve mültecilerin bir arada yaşama zorunluluğu, zaman zaman olumlu, zaman zaman da istenmeyen durumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada, Kırıkkale ilinde yaşayan, yaptıkları iş dolayısı ile hem yerel halk hem de sığınmacı ve mültecilerle yakın iletişimi olduğu düşünülen 30 farklı meslekten esnafla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında Kırıkkale özelinde sığınmacı ve mültecilerle yerel halkın bütünleşmelerinin sağlanabilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Çalışma ile yerel yöneticiler ve konu ile ilgili çalışmalar yapanlara ışık tutmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sığınmacı, Mülteci, Sosyal Bütünleşme, Esnaf

Social Integration with Asylum Seekers and Refugees -Kırıkkale Province Sample-

Abstract

Turkey is a geographical location where the mobility of migration has occurred during each period naturally in respect of its geopolitical position. The migrations that target Turkey directly underlie this mobility due to having been a “destination country” in the last twenty years apart from being a “transit country”. Although there had been migration mobility since the first years of the republic, Turkey experienced the most intense immigration raids with immigrants coming from Syria in 2011. Whereas the earlier refugees were not so obtrusive, the sudden increase in the number of migrants with the migration wave and the inclusion of Syrians in “temporary protection” by status regulation, followed by granting of citizenship to some Syrians caused a prejudice against them. Therefore, all the refugees and asylum seekers are generally considered as “Syrians”. Non – Syrian asylum seekers also suffer from this prejudice. The fact that asylum seekers, refugees and local people have to live together has paved the way for the emergence of both positive and undesired situations from time to time. In this study, semi-structured interviews were held with (from 30 different professions) tradesmen living in Kırıkkale province, who are thought to have close contact with both local people and asylum seekers - refugees due to their work. In the light of the information obtained from these interviews, suggestions have been brought forward to ensure the integration of asylum seekers, refugees and local people in Kırıkkale. The study aims to shed light on local administrators and those who study on the subject.

Keywords: Migration, Asylum Seeker, Refugee, Social Integration, Tradesmen

¹ Prof.Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, dolunay_senol@yahoo.com

² Kırıkkale Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu, tatanaskin@gmail.com

1. Giriş

İnsanın temel ihtiyaçları, onun tüm hayat şeklini etkilemiş ve bütün tercihlerini bu temel ihtiyaçlar çerçevesinde şekillendirmesine sebep olmuştur. Yemek, içmek, barınmak ve üreme ihtiyaçlarının karşılanması, insan için yetmemeye başladığı anda, insan daha “iyi” olanın peşinden gitmeye veya daha iyi olanı aramaya başlamıştır. Tabii bu arama devletler bazında gerçekleşince bu sefer savaşlar, soykırımlar, katliamlar gerçekleşmeye başlamış ve böylece insanlar buldukları coğrafyalardan bireysel veya kitlesel olarak göç etmeye başlamışlardır.

Göç aslında bir kısır döngü gibidir. Yani bir insanın rahat etme isteği, başka bir insanı yerinden eden sebeptir. Bu yönüyle göç için, toplumları statik bir durumdan dinamik bir yapıya dönüştüren bir olgudur demek de mümkündür. Ortaylı (2006, s. 19)’nın da belirttiği gibi bir toplumun erimesi için göçün durması gerekmektedir. Toplum içerisindeki kültürel, toplumsal hareketlilik göç ile doğrudan ilgilidir.

Göç olgusunun temelinde, savaşlar, isyanlar, ihtilaller, baskıcı rejimler, yoksulluk, doğal afetler, iç çatışmalar, insan hakkı ihlalleri, din ve mezhep çatışmaları ile çeşitli siyasi, ekonomik ve toplumsal olaylar gibi pek çok sebep yatmaktadır. İnsanlar kendilerini rahatsız eden, tehdit eden durumlardan kurtulmak için, bireysel veya kitlesel olarak, bu rahatsız edici durumdan uzaklaşmak isterler ve bunu göç ederek gerçekleştirirler. Güvenliğin olmayışı göçün en önde gelen sebeplerindendir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki her insan için göç sebebi kendine özgü ve biriciktir. Bu yönüyle göçün bizi kendisi heterojen bir yapı sergiler.

Göç eylemi sadece insan hareketliliği gibi tanımlansa da göçmenler açısından bakıldığında, esasında tamamıyla yeni bir kültür ve toplum içerisinde yaşamaya çalışma, alışılmış kalıpların dışına çıkarak kendi kimliğini kaybetmeden var olma çabası ve birey olarak, toplum olarak yeni bir inşa sürecidir. Varış yerindeki toplumla, sosyal bütünleşmenin sağlanması başlı başına zor ve meşakkatli bir süreçtir. Bu meşakkatli süreçte öncelikle aşılması gereken engellerin başında dil sorunu gelmektedir. Varış noktasında dilin bilinmemesi, farklı kültürel kodlarla da birleşince ciddi iletişim sorunları ortaya çıkmakta, göçmenler açısından sorunlar daha karmaşık hale gelmekte, varış toplumuyla da sosyal bütünleşmenin sağlanmasında gecikmeye sebep olmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Göç Nedir?

Göç, farklı özelliklere sahip toplumları bir araya getiren ve toplumsal değişmelerin çok güçlü yaşanmasına sebep olan bir olgudur. Göç tarihinin insanlık tarihiyle eşdeğer olduğu söylenebilir. Zira Kur’an-ı Kerim’de Bakara suresinin 36. Ayetinde Âdem ve eşinin cennetten nasıl sürgün edildikleri anlatılır. Yani ilk göç eyleminin, ilk zorunlu göç olgusunun da bu şekilde gerçekleşmiş olduğunu kabul eden kaynaklar da mevcuttur (Karpuz, 2017; Yakar, 2017; Sıcak, 2017).

Göçler eski medeniyetleri ya tamamen yok etmiş ya da yeni toplumlar oluşmasına sebep olmuştur. Toplumlar üzerinde bu kadar yoğun ve kalıcı etkilere sahip göç olgusunun sistematik olarak incelenmesi maalesef çok geç dönemlerde gerçekleşmiştir. Göç ülkesi olarak kabul edilen Amerika’da dahi göç çalışmaları sistematik olarak 1940’tan sonra başlamıştır (Karpaz, 2017, s.10).

Bu dönemden sonra göç ile ilgili pek çok çalışma yapılmış, çok farklı tanımlamalar ortaya konulmuştur. Göç kavramı kısaca “bireysel veya kitlesel yer değiştirme eylemidir” (Şahin, 2001, s.59) şeklinde tanımlanabilir. Daha kapsamlı bir tanımlama için de “...bireysel, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel nedenlerden dolayı bir birey ya da grubun başka bir yerde kısa, orta, uzun süre yaşamak ya da yerleşmek amacıyla bir bölgeden başka bir bölgeye hareketliliği sonucu ortaya çıkan ekonomik, toplumsal ve kültürel sonuçlara yol açan bir toplumsal değişme sürecidir” (Güzel ve Meder, 2011, s.117) şeklindeki tanımlamayı vermek uygun olacaktır.

Güzel ve Meder’in tanımından da anlaşılacağı üzere göç olgusunun gerçekleşmesi için pek çok etken olabilmektedir. Bu etkenlerden birinin veya birkaçının bir arada bulunması göçün meydana gelmesi için yeterli kabul edilmektedir.

2.2.Göçün Türkiye’ye Yansımaları:

Türkiye jeopolitik konumu açısından Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayan stratejik bir konumdadır. Bu nedenle her dönem için bir göç hareketliliğinin olması tabiidir. Önceleri daha çok bu hareketlilik “geçiş ülkesi” olmasından kaynaklanırken son yirmi yılda artık “hedef ülke” konumuna gelmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Sever, 2015, s.10). Bu sebeple direkt Türkiye’ye yönelik göçler gerçekleşmektedir.

Küçük çaplı göç hareketlilikleri toplumsal yapıda çok fazla bir etki bırakmaz iken, kitlesel göçler toplumsal yapı üzerinde köklü değişmelere sebep olmaktadır. 1683 Viyana bozgunundan sonra göçmen kabul etmeye başlayan Osmanlı’dan (Karpaz, 2017, s.13), günümüze kadar pek çok göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu göçlerin sonuncusu 2011 yılında Suriye iç savaşıyla yaşanan kitlesel göçlerdir. XIX. yy’in ikinci yarısından itibaren, Kırım Savaşı sonrasında, Kafkasya’dan başlayan göç dalgasını, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonraki Rumeli göçleri takip etmiştir (Çolak, 2013, s.114). Balkan Savaşı sonunda yine batıdan hızlanan göç hareketleri I. Dünya Savaşı’ndan sonra ve cumhuriyetin ilk yıllarında yoğunluk kazanmıştır.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde 1922-38 yılları arasında Türk-Yunan mübadelesi ile ilk kitlesel göç yaşanmıştır. Bu göç hareketliliğini sırasıyla; Makedonya Türklerinin göçü, Bulgar göçü, Romanya’dan yapılan göçler, Balkanlar’dan yapılan göçler, İran İslam Devrimi sonrasında, İran’dan Türkiye’ye yönelik göçler, 1980’li yılların başında Afgan göçleri, Halepçe katliamının ardından Irak’tan yaşanan göçler, Körfez Savaşı sonrasındaki göçler, Bosna’dan yapılan göçler, Kosova’dan yapılan göçler, Makedonya’dan yapılan göçler ve son olarak Suriye iç savaşı ile güneyden gelen göçler izlemiştir.³ Bu göçlerin tarihleri ve göç ile Türkiye’ye gelen göçmen sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

³ http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesel-akinlar_409_558_559

Tablo 1: 1922-2018 Yılları arasında Türkiye'ye yönelik göçler

GÖÇLERİN GERÇEKLEŞME YILI	TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK GÖÇLER	GÖÇMEN SAYISI:
1922-1938	Türk-Yunan mübadelesi	384 bin
1924/ 1936 ve 1953	Makedonya Türklerinin göçü	305.158
1925-1989	Bulgar göçü	800 bin
1923 – 49	Romanya'dan yapılan göçler	122.558
1923-1945	Balkanlar'dan yapılan göçler	800 bin
1979	İran'dan yapılan göçler	1 milyona yakın
1988	Halepçe katliamında	51.542
1991 yılındaki	Körfez Savaşı sonrasında	467.489
1992-1998 yılları arasında	Bosna'dan	20 bin
1999 yılında	Kosova'dan	17.746
2001 yılında	Makedonya'dan	10.500
2011- 18	Suriye'den (26.04.2018 itibariyle)	3.588.877

Görüldüğü üzere, 2011 yılından önceki 89 yılda yapılan göçlerle ülkemize gelen göçmen sayısı yaklaşık olarak 2 milyon 900 bin civarında iken, Suriye iç savaşının başlaması ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2019 Kasım ayı itibariyle 3 milyon 684 bin 835⁴ Suriyeli sınırlarımızdan giriş yapmıştır.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere cumhuriyet tarihinin en büyük kitlesel göçü Suriye iç savaşı ile gerçekleşmiştir. Bu kitlesel göçle birlikte, toplum içerisinde göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarına bakış açında büyük değişim yaşanmıştır. Ülkemizde göçmen veya sığınmacı olarak bulunan her kesimden insan, özellikle Ortadoğu'nun farklı kesimlerinden ve Orta Asya'dan gelen insanlar mülteci olarak görülmüş, Suriyelilere yönelik meydana gelen önyargı, statüsü ne olursa olsun her türlü göçmeni etkilemiştir.

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini imzalayan ülkelerden birisidir.⁵ Ancak, bulunduğu coğrafya itibariyle çevresindeki ülkelerde meydana gelen kriz ve olağanüstü durumlardan, her bakımdan fazlasıyla etkilendiği için bu anlaşmaya coğrafi çekince koyarak imza atmış, 67 protokolünde de bu çekincesini sürdürmüştür. Türkiye bu coğrafi kısıtlama ile Avrupa'dan Türkiye'ye gelen veya iltica eden kişileri "mülteci" olarak kabul edeceğini 359 sayılı deklarasyonunda belirtmiştir (Deniz, 2009, s.190-191). İşte bu çekinceye dolayı Türkiye'nin doğusundan gelen göçmenler hukuki statü bakımından mülteci kapsamına girseler bile, burada mülteci değil sığınmacı olarak kabul edilmekte ve mülteci haklarından yararlanamamaktadırlar. Ancak Suriye'deki durumun ciddiyetini koruması ve sığınmacıların ülkelerine güvenli dönüşlerine imkân verecek koşulların henüz oluşmamış olması nedeniyle Suriye'den göç dalgası ile gelen sığınmacılara hiçbir ön koşul aranmadan geçici koruma sağlanmıştır.

⁴ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

⁵ Cenevre Konvansiyonu, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme", <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, 1951

Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Bu durum 28615 sayılı Resmî Gazete'nin (2013, s.27) 91. Maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir."

Türkiye karşılaştığı yoğun göç akını sonrası mevcut göç politikalarını gözden geçirerek eski göç politika ve uygulamalarını yeni koşullara uyarlamak zorunda kalmıştır. Tabi bu durum "mülteci" ve "sığınmacı" kavramları arasındaki farkın anlaşılması gerekliliğini de beraberinde getirmiş, göçmenlerin statüleri hakkında kafa karışıklığına sebep olmuştur.

2.3. Türkiye'de Yaşayan Yabancıların Statüleri

Göçmen, genellikle ekonomik nedenlerle veya içinde bulunduğu sosyal ortamdan hoşnut olmaması nedeniyle kendi ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye yasal veya yasadışı yollarla giden, orada yaşayan yabancıdır (Ziya, 2012, s.232). Tanımda ifade edilen, "sosyal ortamdan hoşnutsuzluk" kavramı içerisinde, eğitim, daha iyi bir hayat arzusu, daha iyi çalışma koşulları gibi pek çok başlık düşünülebilir.

Göçmenler için anahtar kavramlar "kendi rızası", "ekonomik gerekçeler" ve "sosyal ortamdan hoşnutsuzluk" şeklinde özetlenebilir. Şayet kendi rızası yok ise veya ekonomik gerekçeler bir problem teşkil etmiyorsa veya sosyal ortam ile ilgili bir hoşnutsuzluk söz konusu değilse bu şekilde gerçekleştirilen göçler için gönüllü olmayan, zorunlu göçmenlikten söz etmek gerekir ki bu grup "siyasi mülteci", "sürgün edilenler" veya "sığınmacılar" olarak tanımlanmaktadır (Ihlamur-Öner, Öner, 2012, s.30-31). Göçmenler, vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederken, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için kendi istekleri ile bu yola çıkmaktadırlar. Dolayısıyla hem kendi ülkeleri ile bağlarını koparmamış olurlar hem de gittikleri ülkelerde bir olumsuzluk yaşadıkları zaman ülkelerinden yardım talep edebilirler.

Sığınma ya da eski adıyla iltica, "bir kişinin yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi temsilciliği ya da konsolosluk binalarına, savaş gemileri ya da devlet uçaklarına girerek kendi devletince ya da başka bir yabancı devletçe kendisine karşı yapılan baskılardan ya da yasal kovuşturmalardan kaçması ve bu açıdan sığındığı devletin güvencesini elde etmesi" demektir (Pazarıcı, 1989, s.30). Tanımdan da anlaşılacağı gibi, kişi kendi devletinin baskısı, zulmü ve ayrımcılığından korktuğu veya direk maruz kaldığı için başka bir ülkenin koruması ve himayesine ihtiyaç duyabilmekte, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde, sığındıkları ülkeye mültecilik için başvurabilmektedirler (Çiçekli, 2009, s. 49). Şayet bu başvuru kabul edilmez ise buldukları ülkeden sınır dışı edilme riski ile karşı karşıya kalmakta dolayısıyla insani veya diğer gerekçelerle ülkede kalma izni verilmez ise düzensiz göçmen olarak nitelendirilen kaçak durumuna düşmektedirler.

Mülteci ise, 1951 tarihli Mültecilerin statüsü ile ilgili Birleşmiş Milletler sözleşmesinde tanımlandığı biçimiyle, "ırkı, dini, milliyeti veya belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasal görüşü nedeni ile zulme uğrayacağı yolunda haklı bir korku taşıyan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan ya da aynı korku yüzünden yararlanmak

istemeyen” kişidir (Morris, 1997: 51). Tanımda, “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasal görüşü” olmak üzere beş başlık vurgulanmaktadır. Bu başlıkların etkinliği her dönemin koşullarına göre değişebilmektedir. Bazı dönemlerde mezhepsel kaygılardan dolayı can korkusu yaşanırken, bazı dönemlerde mensup olunan ırk yüzünden aynı korku yaşanabilmektedir.

Suriye iç savaşı ile birlikte 2013 tarihinde yeni bir kanun maddesi ile yabancıların statüleri hakkında bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre:

MADDE 62 – “(1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.” (Resmî Gazete, 2013, sayı: 28615).

Bu maddede belirtilen “Avrupa ülkeleri dışında” ibaresi, önümüzdeki yıllarda mülteciler konusunun boyutlarının değişeceği sinyalini vermektedir. Dolayısıyla bugüne kadar gelmiş ve bundan sonra da gelecek olan sığınmacı ve mülteciler ile yerel halk arasında sağlıklı bir sosyal bütünleşmenin sağlanıp sağlanamayacağı önemli bir soru olarak kendini göstermektedir.

2.4.Sosyal Bütünleşme

İletişim olanaklarının kısıtlı olduğu dönemlerde, belirli gerekçelerle göç edenler, Maalouf’un⁶ da belirttiği gibi, çıkış noktası ile iletişimlerini neredeyse tamamen koparıırken, iletişim olanaklarının bu kadar geliştiği günümüzde çok farklı sıkıntı ve kaygılarla göç edenler varış ülkesine, bu sıkıntı ve kaygılarını yanlarında götürmekte, kendi ülkeleri ile bağlarını koparmamaktadırlar. Bu nedenle de varış noktasındaki toplum ile entegrasyon çok daha az gerçekleşmekte, geldikleri toplumla bağlarını sıkı tutmaya çalışmaktadırlar. Bu da sosyal bütünleşmenin gecikmesi veya sağlanamaması anlamına gelmektedir

2011 yılının Nisan ayında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonrasında, ülke sınırlarına yönelik gerçekleşen ve 252 kişi ile başlayan göçün ardından (Bostan, 2018, s.40), bu sayının her geçen gün hızla artması sonucunda, Suriye’den gelen ve misafir olarak değerlendirilen bu kişilere uluslararası koruma statüsü verilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu doğrultuda 2013 yılında Suriyeli sığınmacıların Geçici Koruma kapsamına alınmaları, akabinde kamuoyunda asılsız spekülasyonların ortaya çıkması toplumda mülteci ve sığınmacıların geneline yönelik bir önyargının oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin Suriyelilerin devletten maaş aldıkları veya Suriyelilerin istedikleri üniversitelere sınavsız gidebildikleri ya da Suriyelilerin elektrik, su, doğalgaz faturası ödemedikleri⁷ gibi tamamen mesnetsiz olan bu söylentiler, özelde

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=XePYLqoYBpA>

⁷ <https://multeciler.org.tr/suriyeli-multecilerle-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar/>

Suriyelilere, genelde tüm mülteci ve sığınmacılara yönelik bir önyargıya sebep olmuştur. Tüm bu sürecin üstüne 01 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla, 92 bin 280 Suriyeli 'ye vatandaşlık verildiği düşünüldüğünde⁸, sağlıklı bir sosyal bütünleşmenin sağlanıp sağlanamayacağı konusu gündemi meşgul etmeye başlamıştır.

Sosyal bütünleşme, toplumu meydana getiren fertlerin, grupların ve daha geniş farklı birimlerin, bir düzen dâhilinde birbirine bağlı ve uyum içerisinde bir düzen oluşturmaları, ayrıca toplumda hakim olan kültürel değerlerin toplum içerisindeki fertler tarafından özümsemesi ve böylece fertlerin topluma ait sosyo-kültürel değerleri kazanması suretiyle toplumla uyum içerisinde yaşayabilme sürecidir (Coşkun, 2004, s. 113). Sosyal bütünleşme kavramı hem farklılaşma hem bütünleşmeyi kapsayan iki boyutlu bir kavramdır (Erkal, 2000, s.261). Dolayısıyla mülteci ve sığınmacılarla bir arada yaşayan toplumların hem onlar sayesinde farklılaşması hem de bir uyumun yakalanabilmesi için bütünleşmeye çalışılması gerekmektedir. Bunun için de hem mülteci ve sığınmacıların uyum sağlamaya istekli olması, hem de yerel halkın daha kuşatıcı olması gerekmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 14.11.2019 tarihli istatistik verilerine göre geçici koruma kapsamında 3.684.835 mülteci mevcuttur. Bu sayının sadece 62.578 kişisi geçici barınma merkezlerindedir. Yani geriye kalan 3.622.404 mülteci Türkiye'nin muhtelif şehirlerinde ikamet etmektedir ve yerel halk ile birebir irtibatlı durumdadır.⁹

Şekil 1: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler

⁸ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

⁹ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Şekil 2: Geçici koruma merkezlerinin içinde ve dışında kalan Suriyeliler

Bu durum şunu göstermektedir ki, toplumsallaşmanın ilk adımı atılmış ve “yer itibariyle bitişiklik” (Kurtkan, 1976, s.90) düzeyinde de olsa bir bütünleşme başlamış durumdadır. O halde bundan sonraki süreçte sosyal çözülmenin önüne geçilmeli ve toplumsal bütünleşmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için, uyum sürecinin hızlı ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bugüne kadar yapılan araştırmalar tarandığında, bu uyum sürecinin sağlıklı ve hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için bir takım çözüm önerileri sunulduğu görülmektedir. Öne sürülen bu çözüm önerilerinde genel hatlarıyla; yerel halkın önyargılarından kurtulacak çalışmaların yapılması, insani yaşam standartlarına ulaşılmasında yardımcı olunması, kolay iş bulmalarının sağlanması, ikamet izni sürecinin kolaylaştırılması, hukuki hakları konusunda bilgilendirilmeleri şeklinde sıralanmaktadır (Akıncı vd., 2015, s.79). Biz de bu çözüm önerilerine, ivedilikle yaşadıkları toplumun dilinin öğretilmesi maddesinin eklenmesini öneriyoruz. Zira dilini bilmedikleri bir toplumla sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri ve kendilerini ifade edebilmelerinin, dolayısı ile de toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilmelerinin çok zor olduğunun bilinmesi gerekir.

Türkiye genelinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılında uluslararası koruma başvurusu yapanların sayısı 114.537’dir. En yoğun başvuran ilk üç ülke sırasıyla; 68 bin117 kişi ile Irak, 37 bin 854 kişi ile Afganistan ve 5 bin 036 kişi ile İran’dır.¹⁰ Buna ek olarak yine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2019 Kasım ayı verilerine göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı 414 bin 373’tür. Bunlardan yine ilk üç ülke sırasıyla 185 bin 124 kişi ile Afganistan, 51 bin 339 kişi ile Suriye, 64 bin 117 kişi ile de Pakistan’dır.¹¹ Yine 2019 Kasım ayı verilerine göre 3 milyon 691 bin 333 Suriyeli geçici koruma kapsamında Türkiye’de yaşamaktadır.¹² Görüldüğü üzere resmi rakamlara göre toplamda 528 bin 910 kişi ülkemize yönelik bir göç hareketliliği içerisinde olmuştur. Son yirmi yıldır hedef ülke durumuna gelen ülkemizin, bundan sonraki süreçte de göç eylemleri ve sonrası süreçlerden etkilenmesi muhtemel görünmektedir.

¹⁰ <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>

¹¹ <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>

¹² <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Kırıkkale’de uluslararası göç gerçekleştirmiş mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği yapan illerden birisidir. Kırıkkale de 2018 yılı resmi verilerine göre 7 bin 285 yabancı uyruklu mülteci ve sığınmacı yaşamaktadır. İldeki en kalabalık ilk üç ülke sırasıyla 3 bin 534 kişi ile Irak, 2 bin 474 kişi ile Afganistan¹³ ve bin 721 şartlı mülteci ile Suriye’dir.¹⁴ İş olanaklarının kısıtlı olduğu ve milliyetçilik duygularının çok yüksek olduğu bu ilde, mülteci ve sığınmacılarla ilgili çok farklı spekülasyonlar geliştirilmektedir. İş olanaklarını ellerinden aldıklarını söyleyenler de çok zengin ve ehl-i keyif! insanlar olduklarını söyleyenler de ekonominin mülteci ve sığınmacılar sayesinde canlı kaldığını söyleyenler de ekonomik krizin sebebi olduklarını söyleyenler de bulunmaktadır.

Sosyal bütünleşme, derecesi ne olursa olsun, toplum şeklindeki teşkilatlanmanın bir özelliği (Erkal, 2000, s.257) olmasına rağmen toplumların hiç birisinde sosyal bütünleşmenin tam olarak gerçekleştiğinden söz edilemez. Ancak görünen odur ki toplum içerisinde, mülteci ve sığınmacılara yönelik önyargının bir an evvel kırılması da gerekmektedir. Hal böyle olunca toplum içerisinde homojenliği artırıcı yol haritalarının belirlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, kendi içlerinde kurdukları network sayesinde varış toplumuyla bütünleşememiş, buna ihtiyaç da duymayan, yeni kapalı grupların ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak ülke bütünlüğü için ciddi bir sorun teşkil edecektir.

3. Bulgu ve Tartışmalar

3.1.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Kırıkkale ilinde yaşayan mülteci ve sığınmacılar hakkında yerel esnafın ne düşündüğünü ve sosyal bütünleşmenin hangi aşamada olduğunun anlaşılmasına yönelik yapılmıştır. Çıkış noktası olarak Kırıkkale esnafının, mülteci ve sığınmacılar hakkındaki görüşlerinin yerel halkın görüşlerini yansıtabileceği düşünülmüştür. Nitekim Kırıkkale İlının merkezinde sadece tek bir çarşısı bulunmaktadır. Esnafın mesai saatlerinin, sabah 09.00’den, zaman zaman 23.30’a kadar uzanan zaman aralıklarında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yerel halkın mülteci ve sığınmacılar ile ilgili ne düşündükleri konusunda fikir verebilecek bir konumda oldukları varsayılmıştır.

Yerel halk arasında mülteci ve sığınmacıların “ekonomik olarak çok getirisi” olduğu ya da “ekonomiyi bozan aktörler” oldukları şeklinde ve yerel halkın işsizliğinin sebebinin bu kişiler olduğuna yönelik birtakım ön kabullerin olması ve duyulan rahatsızlıkların sıkça dile getirilmesi bu konuda bir çalışma yapılması gerekliliğini düşündürmüştür.

Görüşme talebinde bulunulan 6 esnaf farklı gerekçelerle görüşme talebini kabul etmemiştir. Görüşme talebini kabul eden, çarşı esnafı içerisinde bulunan ve farklı iş sahalarında hizmet veren 30 esnaf ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 01 Mart-15

¹³ <http://www.kalehaber.net/haber-42234-kirikkale%E2%80%99de7binyabancivar.html>, Güncelleme Tarihi: 05 Şubat 2019, 14:45:00

¹⁴ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Nisan 2019 tarihleri arasında Kırıkkale il merkezinde bulunan esnafların kendi mekânlarında gerçekleştirilmiştir.

Katılımcı esnaflarla, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara 6'sı demografik olmak üzere 14 soru yöneltilmiştir. Katılımcı esnaflar rastgele örneklem tekniği ile seçilmiştir.

3.2.Görüşme Grubundaki Esnafın Demografik Yapısı

Görüşmeler, 25-60 yaş aralığında, 5'i kadın 25'i erkek, 8'i bekar 22'si evli olmak üzere 30 yerel esnaf ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcı esnafın 7'sinin üniversite, 1'inin ön lisans, 17'sinin lise, 3'ünün ortaokul ve 2'sinin ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu esnaflardan, 11'i "gıda", 3'ü "sağlık", 8'i "giyim" ve 8'i de "diğer" alanlarda hizmet vermekte olup 2 ile 42 yıl arasında değişiklik gösteren mesleki tecrübeleri bulunmaktadır. Özellikle katılımcıların en az 2 yıllık tecrübe sahibi olmalarına dikkat edilmiştir. Ayrıca katılımcı esnaflardan 2'si dışındakiler baba mesleğini sürdürmekte olup kendilerini "çekirdekten esnaf" olarak tanımlamaktadırlar.

"Mülteci" ve "Sığınmacı" kavramları, birbirinden farklı kavramlardır. Ancak görüşmeler sırasında bu farkın çok iyi bilinmediği görülmüştür. Katılımcılardan sadece birisinin Kırıkkale'de bulunan yabancılar ile ilgili olarak "sığınmacı ve mülteci" ayrımını yaptığı, diğer katılımcıların tamamının genel ifadeler ile hepsi için "mülteci" veya "Suriyeli" ifadelerini kullandıkları dikkati çekmiştir. Bu nedenle, katılımcılara sorular yöneltilirken "mülteci" kavramı kullanılmıştır.

3.3.Mülteci ve Sığınmacıların Harcamaları

2018 yılında Kırıkkale'de 7 bin 285 mülteci ve sığınmacının yaşadığı göz önünde bulundurulursa bu kişilerin nasıl geçindikleri, beslenme şekilleri, ne tür harcamalar yaptıkları merak konusudur. Dolayısıyla yapılan görüşmeler gıda, sağlık, giyim ve diğer (kuyumcu, kırtasiye, ev tekstil, mobilya/aksesuar, telefoncu, gümüş takıcı ve oyuncakçı) dört ana başlıkta ele alınmıştır.

Kırıkkale İli merkezde, gıda sektöründe hizmet veren esnaf ile yapılan görüşmelerde, mültecilerin meyve alımının neredeyse hiç olmadığı, sebze ağırlıklı beslendikleri, sebze olarak en çok karnabaharı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Şarküteri ürünlerinde ise daha çok en ucuz olanları aldıkları ancak bal alırken en iyisini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu çerçevede bir kısım esnafın beyanı şu yöndedir:

"Daha çok kabak, patates, karnabahar alıyorlar. Karnabaharı çok fazla tüketiyorlar. Daha çok yemeklik alıyorlar. Meyve çok fazla almıyorlar, çok nadir." (K12-E-35)

"Genelde fiyatı uygun olan şeyleri seçmekle beraber bazı şeylerde en kaliteli olanı alıyorlar. 17 liralık balı almıyor 50 liralık balı alıyor mesela." (K9-E-42)

Her ne kadar başka bir ülke sınırları içinde yaşıyor olsalar da kendi kültürlerini devam ettirmeye çalışıyor oldukları dikkati çekmektedir. Kendi ülkelerinde tükettikleri yiyecekleri göç ettikleri ülkelerde de bulmaya çalışarak kendilerini yabancı ve mağdur hissetmemeye gayret

sarf ettiklerini görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak söyleyebilmek mümkündür. Arap kültüründe baharatın çok tüketiliyor olmasının etkisi ile Kırıkkale’de yapmış oldukları alışverişlerde de baharat tüketimlerinin fazla olduğu esnaflardan edinilen bilgiler arasında bulunmaktadır.

“Kâküle, zerdeçal, zencefil gibi yemeklik baharat alıyorlar. Sıkma zeytinyağı satıyorum yemeklik olarak ondan da alıyorlar.” (K18-E-60)

“Kakule (onlar “hel” diyor) başta olmak üzere baharat alıyorlar. Bunun yanı sıra kozmetik amaçlı yağ alıyorlar. Zeytinyağı, çörekotu yağı, tatlı badem yağı gibi.” (K16-K-45)

Esnaf tarafından özellikle Afganistan’dan gelen sığınmacıların et ve et ürünlerini tüketmeyi tercih ettikleri belirtiliyor. Afganistan’da hayvancılığın yaygın olduğu dolayısı ile de hayvan ürünlerinin tüketiminin yemek kültürlerine yansıdığı ve bu yüzden de çok tüketildiği bilinmektedir. Buna ek olarak gerek Iraklı gerekse Suriyelilerin genel beslenme alışkanlıkları daha çok hayvansal gıdaları tüketmeye yöneliktir. Esnaf da bu bilgiyi doğrulamakta, başta Afganlılar olmak üzere her türlü hayvansal ürünü tüketmeye meyilli olduklarını ancak kısıtlı ekonomileri sebebi ile zorlandıklarını, ucuz olduğu için tavuk tüketimine yöneldiklerini vurgulamaktadır.

“Ucuz olduğu için en çok tavuk ciğeri alıyorlar, parça tavuk, yumurta da alırlar. Süt ürünlerini galiba pazardan alıyorlar, bizden süt ürünü alan olmuyor.” K10-E-52 şeklindeki esnafın ifadesi de bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Görüşmelerden de anlaşıldığı üzere beslenme giderlerini en asgari düzeyde tutmaya çalışmaktadırlar. Daha çok karbonhidrat ağırlıklı beslendiklerini, dışarıda yemek yeme alışkanlıklarının ekonomik sıkıntılarından dolayı çok sınırlı olduğu, mecbur kalmaları durumunda ayaküstü ve ucuz yenilebilecek yiyecekleri tercih ettikleri de yine esnaf ifadelerinde yer almaktadır.

“Günde 10 kişi ya gelir ya gelmez. Daha çok pizza ve fast food yemek istiyorlar, o da bizde yok. Bize gelenlerde kebab tercih ediyorlar, dürümcü arkadaşlara daha çok gidiyorlar.” (K24-E-40)

Sağlık giderlerine bakıldığında, daha çok antibiyotik kullandıkları görülmektedir. Kısa sürede en etkili ilaç ile iyileşmeye çalışmak istediklerine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca kısıtlı ekonomik şartları dolayısı ile bebek maması gibi zorunlu ihtiyaçlarının dışında çok fazla alışveriş yapmamaya gayret ettikleri de belirtilmiştir.

“En çok bebek maması alıyorlar. İlaç olarak daha çok antibiyotik alıyorlar.” K8-E-35.

Gözlük ihtiyaçlarında, devletin karşılamış olduğu gözlükleri tercih etmektedirler. Lüks gözlük tüketiminin olmamasına karşın, kozmetik amaçlı renkli lensleri almayı tercih ettiklerine vurgu yapılmıştır. Bu konuda bir esnafın beyanı şu şekildedir:

“SSK lı bir kişinin gözlük ödemesinde nasıl hakları varsa bir mültecinin de o hakları var. Devlet gözlüğü ödüyorsa alıyorlar, ödemiyoorsa almıyorlar. Göz derecesi çok büyük olsa bile alınması gerekeni almıyorlar ancak fiyatı ne olursa olsun lens alıyorlar. Daha çok kozmetik amaçlı alıyorlar. 10 mülteci

alışveriş yapıyorsa 9'u lens alıyor. Beyleri alıp hanımlara götürüyorlar. Her türlü gözlük alışverişinde inanılmaz pazarlık yaparlar ama lens alırken asla pazarlık yapmazlar. Lens alan grup daha hijyenden anlayan bir grup olmalıdır diye düşünüyoruz. Ama bunlar hem fakir hem hijyene dikkat etmiyor hem de ihtiyaç dışı alıyorlar. Bence daha güzel görünmek, zengin eş bulmak için alıyorlar.” K6-E-39

Esnaflar, lens alan kadınların özellikle bekâr olanlarının, bunu bir süs aracı olarak kullandıkları, yerel halktan bir “kısmet” bulma ve bu şekilde vatandaş olmaya veya yaşadıkları sıkıntılardan kurtulmaya çalıştıkları yönünde kanaat sahibi olduklarına vurgu yapmaktadırlar. Kırıkkale’de yaşayan Irak, İran, Afganistan ve Suriye halklarının kadınların süslenme alışkanlıklarına yönelik bir çalışma yapılması belki de bu konudaki pek çok önyargının kırılması veya yeni iş alanlarının oluşturulmasını sağlayacaktır.

Giyim konusunda daha çok gündelik kullanıma uygun kıyafet ve ayakkabıları almayı tercih ettikleri konusunda bir kısım esnafın cevapları şu şekildedir:

“Daha çok anne grubu hurka, pardösü, manto gibi şeyler alırlar. Gündelik giyim yani” K14-E-52

“Daha çok spor ayakkabı ve gündelik giyebilecekleri ayakkabılar alıyorlar” K15-E_58

“Genelde gündelik kullanım iç çamaşırı, pijama alıyorlar. Fantezi grup alanlar da var ama onlar daha az.” (K19-E-55)

“Daha çok gündelik şal(başörtüsü) alırlar.” (K28-E-49)

İfadelerden de anlaşılacağı gibi sığınmacı ve mülteciler gündelik hayatta zorunlu olarak kullanmaları gereken öncelikli ürünleri alarak bu süreci en az maliyet ve en az sıkıntı ile tamamlamaya çalışmaktadırlar.

Tabi bunun yanı sıra, çok radikal bir şekilde mülteci ve sığınmacılara satış yapmadığını belirten esnaflar da bulunmaktadır. Örneğin çorap/çamaşır satan bir esnafın “*Alışveriş yaptırılmıyorum. Bir iki sefer geldiler ben de dükkânımdan kovdum. Zaten birbirlerine çok çabuk haber gönderiyorlar. O yüzden birkaçını kovunca diğerleri de gelemedi.” (K13-E-44)* şeklindeki beyanı dikkat çekicidir.

Verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere, giyim konusunda mütevazı tercihte buldukları görülmektedir. Kamuoyundaki “*kadınları çok süslüler*” ifadesi, esasında mülteci kadınların kozmetik ürünleri çok kullanması ve sahte takılar alıp kullanmaları sebebiyle haklarında bir önyargı oluşmasına sebep olmuştur. Zira görüşülen kuyumcu esnafı düşük miktarda döviz bozdurduklarını ya da gündelik kullanıma yönelik takı alımı yaptıklarını ve bunun da çok nadir olduğunu beyan etmiştir.

Diğer başlığı altında, kuyumcu, kırtasiye, ev tekstil, mobilya/aksesuar, telefoncu, gümüş takıcı ve oyuncakçı olmak üzere 7 esnaf ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Kuyumcularda daha çok döviz bozdurdukları tespit edilmiş, bu dövizlerin çoğunlukla, 50\$-100\$ gibi küçük tutarlarda olduğu anlaşılmıştır. Altın alımının çok az olduğu, alım yapanların da günlük kullanıma yönelik alışveriş yaptıkları tespit edilmiştir. Gümüş takılar tercih

ettikleri, kadınların hızma ağırlıklı, erkeklerin gümüş yüzük ağırlıklı alışveriş yaptıkları belirtilmiştir. Ev tekstili alanında çok harcama yaptıkları, onda da yine daha çok battaniye, nevresim gibi gündelik ihtiyaca yönelik harcamalar yaptıkları tespit edilmiştir. Telefon olarak daha çok ikinci el telefonlar aldıkları ancak az miktarlarda ama sık sık kontör aldıklarına dikkat çekilmiştir. Bu konuda esnafın ifadelerinden birkaçı şu şekildedir:

“Çok nadir alışveriş yaparlar. Zengini çok az zaten. Alanlar takı olabilecek 22 ayar altın alıyorlar. Yatırım için almıyorlar.” (K1-E-39)

“Küçük meblağlar da döviz ve altın bozduruyorlar.” (K20-E-49)

“Çok alışveriş yaparlar. Battaniye, yorgan, nevresim ağırlıklı olarak alıyorlar.” (K17-E-29)

“Daha çok kontör alırlar, tamirat için gelirler. Telefon da alan oluyor. Genellikle 2. el alırlar.” (K22-E-47)

Esnafın ifadelerinden anlaşılacağı üzere, toplumda “ellerinde son model telefonla dolaşıyorlar, kadınları altını çok seviyor, senden benden zenginler” gibi önyargılı ifadelerin aslında önyargı görülmektedir. Sınırdan geçerken hiç eşya getirmedikleri düşünüldüğünde tek sefere mahsus battaniye, nevresim gibi ihtiyaca yönelik alışveriş yapmaları zengin olduklarını göstermemektedir. Küreselleşen dünyada kitle iletişim araçlarını kullanmak bir zorunluluk olmasa da ihtiyaç olarak kabul edilmektedir. Sığınmacı ve mültecilerle olan görüşmelerde ülkelerinde kalan veya farklı illere, ülkelere giden yakınları ile irtibat sağlamanın kendileri ve iletişime geçtikleri kişiler açısından hayati öneme sahip olduğuna yapmış oldukları vurgu, telefonun kendileri için lüks değil ihtiyaç olduğunu gösteren önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir.

3.4.Mülteciler ve Sığınmacılar Esnafın İşlerini Ne Yönde Etkilemiştir?

Suriye savaşının ardından mülteci sayısının artışının işlerine çok da bir katkısı olmadığını söyleyen görüşme grubundaki esnaf sayısı 17’dir. Bu grup esnaf “*evet alışveriş yapıyorlar, ancak büyük meblağlarda değil*” diyerek, sığınmacı ve mültecilerin kısıtlı bütçelerinin esnafa önemli bir katkı sağlamadığı düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine başka bir esnaf, çok tavuk ciğeri aldıklarını ancak tavuk ciğerinin tavuk ürünleri içinde en ucuz olan şey olduğu için bu alımların ekonomik olarak bir geri dönüşünün olmadığı daha çok müşteri çeşitliliğini arttırdığını ancak ekonomik bir getirisinin çok da olmadığını beyan etmiştir. Katkısının olmadığını düşünen esnafardan bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Ufak paralarla alışveriş yaptıkları için çok fazla etkilemedi. Daha çok yardımlarla hayat sürdürüyorlar.” (K18-E-60)

“Hiçbir olumlu yanı olduğunu düşünmüyorum. Ekonomimiz çok olumsuz etkilendi...” (K13-E-44)

“Müşteri çeşitliliği arttı ama ekonomik olarak bana bir katkısı olmadı. Reçete ile aldıkları için. Ancak ülke ekonomisine olumsuz etkileri oluyor tabii. Kendi hastalarımızın gözlük giderlerini karşıladığı gibi onlarınkini de devlet karşılıyor. Bu da devlete ekstra yük demek bence.” (K7-K-35)

Katkısı olmadığını beyan eden esnafların çoğunluğu benzer cevapları vermiş olup aynı esnafların diğer sorulara da verdikleri cevaplarla ilişkilendirerek değerlendirildiğinde esnafların sığınmacı ve mültecilere karşı olumsuz yaklaşımlarının kendileri ile olan alışverişlerine de yansıdığını söyleyebilmek mümkün. Bu arada sığınmacı ve mültecilerin ekonomilerinin kısıtlı olması sebebi ile onlara karşı daha hoşgörü ve toleransı fazla olan esnaflarla alışveriş yapma isteklerinin de etkili olduğunu belirtmek gerekir.

Görüşme grubundaki 13 katılımcı ise işlerine mültecilerin ekonomik katkısının olduğunu beyan etmiştir. Bu esnaflardan bazılarının ifadeleri şöyledir:

“Ekonomik olarak olumlu katkıları var tabii. Piyasaya para çıktı. İçlerinden bazıları iyi paralı oluyor.” (K14-E-52)

“Ekonomik olarak olumlu oldu tabii ki. Baharatlarımızı çeşitlendirdik ve satılıyor da.” (K16-K-46)

“Ekonomiyi Suriyeliler belirliyor. Onlar olmasa batırız. Ekonomiye yön veren onlar. Bu nedenle ekonomik olarak olumlu oldu tabii.” (K9-E-42)

“Ekonomik olarak katkısı oldu tabii. Güzel alışveriş yapıyorlar, güzel de para bırakıyorlar. Mesela dün 1.800 liralık mal sattım, parasını da peşin verdi.” (K17-E-29)

Kırıkkale’ye yeni gelen mülteci ve sığınmacıların ilk etapta bir ev kiralaması, ardından bu evde kullanabileceği zaruri eşyaların en asgarisini almaları gerekmektedir. Tabii bütün bunları ellerindeki nakit para ile yapıyorlar. Çünkü kredi kartı kullanma ya da taksitli alışveriş yapma gibi bir seçenekleri yok. Dolayısıyla piyasaya sıcak para girdisi sağlanıyor. 1.800 liralık mal sattığını beyan eden esnafa neler sattığı sorulduğunda, battaniye, nevresim gibi gündelik kullanıma yönelik ve zaruri ihtiyaç kabul edilebilecek ürünler sattığı öğrenilmiştir.

Bunun yanı sıra tepkisel ifadeler de dikkat çekmektedir. Bir kadın esnafın şu sözlerinde olduğu gibi:

“Tabii ki olumlu yansıması var. Ama verdikleri rahatsızlık getirisine sevinmemizi engelliyor. Misal 5 liralık hizmet satıyorum, 10 liralık zarar veriyorlar. Çocukları dükkânı dağıtıyor, ellerinde simit vs ne varsa ufalıyorlar. Çok kirliler, onlar çıktıktan sonra bir temizlik şart oluyor.” (K27-K-36)

İfadelerden de anlaşılacağı üzere, piyasaya olumlu katkıları söz konusu olmakla birlikte, katkıları esnafın ürününe göre farklılık ortaya koymaktadır. Ayrıca bir kısım esnaf, ekonomik getirisinin olduğunu beyan etse dahi hoşnutsuzluğunu gizleyememektedir. Ekonomik durumu daha iyi olanların alışverişlerini yerel esnaftan ziyade, alışveriş merkezlerinde daha kurumsal firmalardan yaptıkları görüşmelerde esnafın beyanları arasında bulunmaktadır. Bu firmalarla da görüşme talebinde bulunulmuş olmasına rağmen genel merkezlerinin izni olmadan bilgi veremeyecekleri gerekçesiyle teklif geri çevrilmiştir. Zaten bu zengin grubun Kırıkkale’de çok az kaldığı ve daha büyük şehirlere veya kıyı bölgelerine göç ettikleri, uzun süreli kalmadıkları için de ekonomik katkılarının çok fazla olmadığı da yine esnaf ifadeleri arasında bulunmaktadır.

3.6.Mülteci ve Sığınmacıların Çalışma Alanları

Bilindiği üzere sığınmacılara çalışma izni verilmemekte, mültecilerden de “geçici koruma çalışma izni” ne sahip olanlar çalışabilmekte, ancak bu belgeye sahip olanların sayısı son derece sınırlıdır. Bundan dolayı bu izne sahip olmayanlar da yaşamlarını sürdürebilmek için kaçak çalışmaktadır.

Suriye’den gelen ve uluslararası koruma altındaki geçici koruma statüsünde olan kişilere AB, gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlarını onurlu bir şekilde karşılamaları için aylık 120 lira vermekteyken¹⁵ diğer ülkelerden gelen sığınmacılar geçimini sağlayabilecekleri hiçbir destek alamamaktadırlar. Dolayısıyla bu insanlar geçimlerini sağlamak için çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Bu nedenle katılımcı esnaflara, mülteci çalıştırıp çalıştırmadıklarını ve çalıştıyorlarsa ne kadar ücret ödedikleri sorusu yöneltilmiştir. Sadece bir esnaf ara sıra bağ bahçe işlerinde çalıştırdığını ve yevmiye olarak 60 TL verdiğini beyan etmiştir.

Diğer katılımcılardan 4 esnaf sığınmacı ve mülteci çalıştırdığını, bunlar da yaptıkları işe göre 40 ile 1500 TL arasında değişen meblağlar ödediklerini belirtmiştir.

Üç katılımcı, önceden çalıştırdığını ancak yaşadığı birtakım olumsuzluklar ve çalıştırılmalarının riskli olması nedeni ile bundan sonraki süreçlerde çalıştırmayacağını beyan etmiştir. Bu esnaflardan birkaçının ifadeleri şöyledir:

“Bir ara çalıştırdım, adı S..... idi. Iraklı bir kızdı. İyi bir kızdı. Döneceğim diye gitti bir daha da gelmedi. Bilmiyorum ne yaptı. Bir daha da çalıştırmayı düşünmem. Çünkü çok sıkıntılı oluyorlar. Sürekli İmzadır, Ankara’dır bir sürü sorun çıkarıyorlar. Sürekli bir sağlık sorunları var. SSK yapamıyorsun. Ciddi bir sıkıntı, bir iş kazası yaşansa ne yapacaksın? Yani mülteci çalıştırmak çok zor bir sorumluluk o yüzden bir daha da çalıştırmayı düşünmem. Çalışma izinleri de yok. Tamam, merhametten çalıştırdım ama ciddi bir risk de aldım. 1400 lira veriyordum.” (K2-K-39)

“Şu an çalıştırmıyorum. Daha önce çalıştırdım. İranlıydı. Sadakat yok. Devamlılık yok. İşlerinde sebat etmiyorlar. Geçen yıl çalıştırdım, günlük 30 lira veriyordum.” (K11-E-29)

“Çalıştırmaya çalıştım. Iraklı, Afganlı, Suriyeli çalıştırmaya çalıştım ama dil sorunu çok yaşadık. Bir de kaytarmaya çok yatkındılar. Örneğin sürekli sigara molası veriyorlar.” (K10-E-52)

Sigorta yapılamaması ve iş yerinde bir sıkıntı olması durumunda yaşanacak sorunlardan duyulan çekinceler mülteci veya sığınmacı çalıştırılmasının önündeki önemli engellerden birisi gibi görünmektedir. Bunun yanı sıra dile getirilen diğer olumsuzlukların mülteci veya sığınmacı olmaktan değil, insani özelliklerinden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmüştür. Zira aynı sorunlar zaman zaman bir Türk çalışan ile de yaşanabilmektedir.

Yedi katılımcı uygun şartların devlet tarafından sağlanması halinde çalıştırabileceğini beyan etmiş, uygun şartlardan neyi kastettikleri sorulduğunda da “çalışma izni, vasıflı eleman olmaları ya da devletin mülteci çalıştıranlara birtakım kolaylıklar getirmesi” gibi ifadeler kullandıkları görülmüştür. 15 katılımcı ise hiçbir surette sığınmacı ve mülteci

¹⁵ <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/>

çalıştırmayacaklarını, kendi vatandaşı olan işsizini çalıştıracaklarını, sığınmacı ve mülteci çalıştırmalarından dolayı kendi vatandaşlarının işsiz kalmasını kabul edemediklerini beyan etmiştir.

“İmkânı yok çalıştırmam. Temiz değiller. Çalıştıranlar 20-25 liraya çalıştırıyorlar. Onlar ister istemez hırsızlık yapacak. Haklarını verelim desek zaten gelirimiz giderimizi karşılamıyor. Ama devlet vergiler vs. gibi konularda indirimde gitse belki çalıştırmayı düşünürüm.” (K17-E-29)

“Çalıştırmıyorum, çalıştırmayı da düşünmem. Çalıştıracak olursam da dilimi bilen kültürümü bilen kendi insanımı tercih ederim. Gerçi dilimi, kültürümü bilen de olsa yine düşünmem, çünkü ortağım hiç sevmiyor onları.” (K16-K-45)

“Çalıştırmıyorum asla çalıştırmayı da düşünmüyorum. Kendi insanımı çalıştırırım” (K25-E-54)

Bir kadın esnafın şu ifadeleri dikkat çekmektedir:

“Çalıştırmıyorum, çalıştırmayı da düşünmem. Temiz değiller. İnsan olarak da güvenmem. İkinci eş olaylarını duyuyoruz, eşim açısından da güvenmem. Erkek olana da kendi açımdan güvenmem, bana zarar vereceğinden korkarım.” (K27-K-36)

İfadelerden de anlaşılacağı üzere, mültecilere karşı bir güvensizlik söz konusudur. Onları tam olarak tanımadıkları, yeterli kişisel iletişim deneyimi yaşamadıkları halde esnaf tarafından ötekileştirilmekte ve dışlanmaktadır. Bu sürecin daha komplike hale dönüşmemesi için gerekli çalışmaların ivedilikle yapılması gerekmektedir. Bir esnafın ucuz işgücü olarak çalıştırıldıkları yönündeki beyanı dikkat çekicidir. Zira çalışma izinlerinin olmaması mülteci ve sığınmacıları her türlü emek istismarına açık hale getirmektedir. Piyasa şartlarında vasıfsız bir işçinin günlük yevmiyesi 100-120 TL arasında iken, mülteci ve sığınmacı vasıfsız bir işçinin günlük yevmiyesi 20-60 TL arasında değişmektedir. Nitekim bir grup esnafın ifade ettikleri gibi iş kalitesi bakımından genel kanı ucuz, çalışkan, sebatlı iş gücü oldukları yönündedir. Bunun tercihten daha fazla zorunluluk olduğunu belirtmek gerekir.

Katılımcıların 27’si sığınmacı ve mültecileri vasıfsız, çalışkan ve ucuz iş gücü olarak tanımlamalarına rağmen asıl vurguyu ucuz işgücü olmalarına yapmaları görüşmeler sırasında son derece dikkati çekmiştir. Bu esnaflardan birkaçının ifadeleri şu şekildedir:

“Babamın Samanpazarı’nda dükkânı var, 30 işçi çalıştırıyor. Bir Türk işçiye 3.000 lira artı SSK yapıyor ama hem çalışanı memnun edemiyor hem iş yaptırıyor hem de elinde tutamıyor. Oysa mültecilere 1.500 lira veriyor, SSK da yaptırmıyor. Onlar sabahtan akşama kadar çok iyi çalışıyorlar. Bu yüzden babam da 11 mülteci çalıştırıyor.” (K17-E-29)

“Hiç iş ayırmadan çalışıyorlar. Yani barda da çalışıyorlar, lağımında da bahçede de. Her tür işte çalışıyorlar. Bizimkiler öyle değil, iş beğenmiyorlar. Öncelikle bizim işçilere ücret beğendiremiyorlarsunuz. Aynı iş için bizim işsiz işçimiz 100 lira istiyor. Çoğu zaman da zaten ya işe gelmiyor ya da işi yarım bırakıp gidiyor. Mülteciler öyle değil. Hem işi düzgün yapıyorlar hem pratik yapıyorlar. Yani işi savsaklamıyorlar. İşlerine sadıklar.” (K13-E-44)

“Çalışkanlar, haylaz değiller. Hain değiller, yani bugün çalıştım yarın gelmeyejim demiyorlar veya dedikodu peşinde değiller. Sadece işlerini yapıyor, ekmecklerine sahip çıkıyorlar.” (K3-E-42)

“Çalıştıranlar memnun olduklarını söylüyorlar, aslında memnuniyetleri ucuz olmalarından. Bir Türk işçi 50 liraya çalışıyorsa onlar 30’a çalışıyor. Memnun değil, memnun gibi yapıyorlar. Bu durum bizim işçimizi işsiz bırakıyor.” (K25-E-54)

Görüldüğü gibi esnaf sığınmacı ve mültecileri ucuz işgücü olarak değerlendirmekte, ancak bu durum sığınmacı ve mülteciler açısından çaresizliklerinden beslenen bir istismar. Çaresizlikten çalıştıklarının bilinmesi, mülteci ve sığınmacıların istismara daha açık hale gelmesine sebep olmaktadır. Mülteci ve sığınmacıların çalışma izinleri konusunda çalışmalar yapılmadığı sürece emek istismarı, hak, hukuk ihlalleri görülmeye devam edecektir. İnsan onurunu zedeleden, emeklerinin karşılığını almaları, yaşadıkları yere karşı aidiyet duygularının daha yoğun gelişmesini sağlayacak, bu şekilde sosyal bütünleşme daha sağlıklı gerçekleşecektir. Ayrıca çalışma izinlerinin olması, yerel halkın onları gerçek anlamda bireyler olarak görmelerine katkı sağlayacak ve toplum nazarında bir itibar kazandıracaktır.

3.7.Yerel halk ailesinde bir mülteci veya sığınmacıyı görmek istiyor mu?

Bal, “evlilik kurumu, sosyal bütünleşmenin bir aracı değil bir sonucu olmalıdır” (Aydın, 1998, s.11) dese de sosyal bütünleşmenin en belirleyici şekli evlilik bağıdır. Kırıkkale ilinde yaşayan yerel halk ile mülteci ve sığınmacılar arasında gelecek dönemde bir bütünleşmenin sağlanıp sağlanamayacağını anlamak adına, evli ve çocuk sahibi olan katılımcılara çocuklarının evlenmesine izin verip vermeyecekleri; bekâr olan katılımcılara da kendilerinin bir mülteci ve sığınmacı ile evlenmeyi tercih edip etmeyecekleri sorulmuştur.

Katılımcıların 22’si evli olup 21’inin çocukları bulunmaktadır. Katılımcı esnafların 5’i erkek 3’ü de kadın olmak üzere 8’inin bekâr olduğunu bir kez daha hatırlatmak gerekir. Buna göre çocuklarının bir mülteci ile evlenmesini kabul etmeyeceğini söyleyen evli esnaf sayısı 15, uygun şartlara sahip olmaları halinde evlenmelerine mâni olmayacaklarını söyleyen esnaf sayısı da 7 olarak tespit edilmiştir. Uygun şartlar olarak neyi kastettikleri sorusuna “*terbiyeli, ahlaklı, güvenilir, Müslüman olması, temiz olması*” gibi cevaplar alınmıştır. Bekâr olan esnaf kadınların tamamı ve erkek esnafların 2’si sığınmacı ve mültecilerle kesinlikle evlenmek istemediklerini beyan ederken 3’ü şartlar uyarınca evlenebileceğini söylemiştir.

Bekâr olan erkek esnafların cevapları şu şekildedir:

“Neden olmasın tabi ki evlenirim. Yalansız, dolansız, dinine bağlı, temiz bir aileden biri olursa neden olmasın, evlenebilirim” (K30-E-26)

“Seversem neden olmasın. Ailem de saygı gösterir. Karşı çıksalar bile onları ikna ederim” (K11-E-29)

“Müslümanca, şartlar uygunsa olabilir. Dini şartlar ve kişilik uyumu sağlanmışsa diğer konular teferruattır çözülebilir” (K4-E-25)

“Ben evlenmem, güvenemem. Hatta yakınım biri evlense onunla da görüşmem” (K8-E-35)

“Kesinlikle olmaz, kendi içimizden olsun. Her tarafı altın olsa kabul etmem” (K17-E-29)

Evlenmeyeceğini beyan eden esnaflardan birisi “Türkün Türk’ten başka dostu yoktur” şeklinde gerekçesini açıklarken diğer erkek esnaf, evlilik kararının risk alınamayacak kadar önemli olduğuna vurgu yaparak sadece kendi geleceği değil gelecek nesillerini riske atacak bir eylemde bulunamayacağına vurgu yapmıştır. Görüşmeler sırasında evlilik söz konusu olduğunda sadece kendi kararları yerine aile, yakın hatta uzak çevreyi de dikkate almadan yapılan evliliklerin ne derece sorun olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bekâr kadın esnafların cevaplarından birkaç tanesi ise şu şekildedir:

“Düşünmem ama yine de büyük konuşmayayım, belki imtihanımdır. Gönül işlerinde net konuşmak yanlış olur” (K7-K-35)

“Allah korusun asla düşünmem. Zengin, çok yakışıklı ve iyi bir mülteci gelse, evlenmek istese yine de kabul etmem, asla. Kendi milletimden olsun isterim” (K16-K-45)

“Asla olmaz. Ben kendi insanımla zar zor anlaşıyorum, anlaşabileceğimi bile bilsem yine de olmaz. Kendi insanımla evlenmeyi tercih ederim” (K29-K-26)

Kırıkkale ilinde ortalama evlilik yaşının, resmi veriler ışığında, erkeklerde 29,0; kadınlarda 24,8 olduğu göz önünde bulundurulursa¹⁶, kadınların evlilik yaşlarının ilerlemiş olmasına rağmen verdikleri cevaplar dikkate alındığında sosyal bütünleşmenin kadınlardan çok erkekler üzerinden sağlanabileceği söylenebilir. Görüşmeler sırasında kadın esnaflar, erkeklerin kadınlar kadar çok detaylı düşünemediklerini, farklı kültürlerden yapılan evliliklerin hem kendilerini hem de yakın çevrelerini çok daha olumsuz yönde etkileyebileceğini, özellikle çocuk yetiştirme konusunda yaşanabilecek sıkıntıların gelecek nesilleri de etkilemesinden korktuklarını belirterek, bu evlilikleri onaylamadıklarına vurgu yapmışlardır. Ayrıca çocuk sahibi olan ve uygun şartlar oluşursa izin verebileceğini beyan eden esnafların bazılarının söylediklerine bakılacak olursa:

“Dindar, Allah korkusu olan bir olursa karşı çıkmam. Mezhepsel farklılıkları da çok önemsemiyorum.” (K28-E-49)

“Bize uygun, aile değerlerimize, kültürümüze uyum sağlayabilecek, ehl-i sünnet biri olursa neden olmasın.” (K23-E-48)

“Neden olmasın. Temiz bir mümin ise mülteci olması engel olmaz.” (K20-E-49)

“Bize uyan birini seçerse sorun olmaz, yani terbiyeli, ahlaklı, kültürümüzü öğrenmeye istekli, uyumlu biri olursa izin veririm. Her bizden olan iyi değil, her mülteci de kötü değil.” (K12-E-35)

“Bir arkadaşşıma göbelek (göbekli, şişman) diye kız vermiyorlardı. Suriyeli bir hanımla evlendi. Bir de oğlu oldu. İşleri açıldı, şimdi çok mutlu. Anlaşma olursa neden olmasın.” (K23-E-48)

“Kızım istedikten sonra ben karşı çıkmam.” (K10-E-52)

İfadelerden anlaşılacağı üzere din ve değerler noktasında bir ortak nokta sağlandığında çocuklarının evliliğine onay vereceklerini söylüyor olsalar dahi bazı esnaf ile görüşme bitiminde gerçekleştirilen sohbetlerde, çocuklarının seçimlerine güvendiklerini, bir

¹⁶ http://nufus.mobi/turkiye/evlenme/ortalama_yas

mülteciyi eş olarak seçmeyeceklerini düşündükleri yönünde beyanlarda bulunmuşlardır. Buna göre gerçekten bir mülteci eş tercihi ile ebeveynlerinin karşısına çıktıklarında, ebeveynlerin çocuklarına olumlu tepki vereceklerinden emin olmak mümkün görünmemektedir.

15 katılımcı esnaf, çocuklarının bir mülteciyi eş olarak tercih etmesini kabul etmeyeceğini söylemiştir. Bunlardan bazılarının ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“İzin vermem. Mülteci değil, başka bir yabancıya da vermem. Her türlü şartları uygun olsa bile izin vermem.” (K27-K-36)

“Kabul etmem. Vururum dersem abartı olabilir. Ama asla kabul etmem, böyle bir olasılık söz konusu bile değil.” (K18-E-60)

“Asla istemem. İsrar ederse de çeker vururum diyemem ama en azından evlatlıktan reddederim.” (K13-E-44)

“Allah korusun. Çok ısrar etse bile kabul etmem. Kızım ile ilişki olumsuz etkiler. Ne gelin alalım ne kız verelim. Ama ikinci evliliğini yapmak isteyip eş bulamayan veya yaşı ilerlemiş eş bulamayanların tercih sebebi olabiliyor. Böyle durumlara bir şey diyemem.” (K6-E-39)

Kırıkkale ili milliyetçilik duygusunun çok yoğun yaşandığı illerden birisidir. Bu nedenle esnafın bu kadar net bir şekilde, mülteci ile evliliği onaylamayacağını söylediği düşünülmektedir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi görüşme bittikten sonra yapılan sohbetler de bu düşüncenin doğruluğunu göstermektedir. Verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere sosyal bir bütünleşme için gerekli toplumsal kabulün henüz sağlanmadığı görülmektedir. İlgililerin gelecek yıllarda, toplumsal kabul ve sosyal uyum konularında gerekli çalışmaları yapmaması durumunda, mültecilere yönelik yoğun bir yabancılaştırma, ötekileştirme, damgalama gibi sosyolojik problemlerin ortaya çıkması muhtemel görünmektedir. Ancak problem fark edilerek üretilecek çözüm önerileri de en kısa sürede uyumun yakalanması ve toplumsal bütünleşmenin gerçekleştirilmesinde önemli fonksiyonlar yüklenecektir.

4.Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, mülteci ve sığınmacılara Kırıkkale halkının hangi duygularla baktığı ortaya konulmak istenmiştir. Kırıkkale İli merkezinde yaşayan sığınmacı ve mültecilere Kırıkkale halkının hangi duygularla baktığını anlamanın en etkili yollarından birisinin hem yerel halk hem de sığınmacı ve mültecilerle en fazla diyalog içinde olan/olmak zorunda kalan esnaflarla yapılacak olan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilebilecek bilgilerin olacağı varsayılmıştır. Bu amaçla farklı alanlarda hizmet veren 30 yerel esnafla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Kırıkkale İli esnafı ile yapılan görüşmelerden de anlaşılacağı üzere göçmenler kendi cemaatlerini oluştururken, içinde yaşadıkları cemiyet tarafından çok da hoş karşılanmamaktadırlar. Görüşmeler sırasında esnafların çoğu sık sık sığınmacı ve mültecilerin grup halinde yaşadıklarını ve grup halinde dışarıya çıktıklarına vurgu yaptıkları dikkati çekmiştir. Kırıkkale halkı ile bütünleşmek yerine kendi iç gruplarında kalmayı tercih etmeleri sebebi ile her iki tarafın kendi içinde kalarak diğer tarafı ötekileştirmesi, toplumsal bütünleşme noktasında olumsuz sonuçların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Kırıkkale ilinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistik verilerine göre, geçici koruma kapsamında 1.721 şartlı mülteci bulunmakta¹⁷ olup sığınmacılarda sürekli bir hareketlilik olduğu için sığınmacı sayısı net olarak bilinmemektedir. Kırıkkale ilinde 2018 yılı itibariyle 7 bin 285 mülteci ve sığınmacı bulunmakta olup mülteci ve sığınmacılar içerisinde vatandaşlık alanların olup olmadığı bilgisine Kırıkkale ili özelinde ulaşılamamıştır. Ancak mülteci ve sığınmacılarla yapılan çalışmalar incelendiğinde mülteci ve sığınmacıların büyük oranda geri dönmeyi düşünmedikleri dikkati çekmiştir. Bundan dolayı gelecek dönemler için sosyal bir bütünleşmenin gerekliliği önem arz etmektedir.

Sosyal bütünleşmenin sağlanabilmesi için öncelikli olarak mülteci ve sığınmacılara karşı olan önyargının kırılması gerekmektedir. Zira kültürel farklılıklardan kaynaklanan önyargılar, mülteci ve sığınmacılara yönelik gerilimin tırmanmasına sebep olabilmektedir. Eğitim kurumları bünyesinde kültürel uyum üzerine birtakım kurslar verilmeli, Türk toplumuna ait kural ve değerlerden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Bu sayede toplumdaki önyargının pekişmesinin önüne geçilebilir ve toplumun mülteci ve sığınmacılara daha sempati ile bakması sağlanabilir. Ayrıca yerel halka yönelik olarak sığınmacı ve mültecilerle bütünleşmenin önemini ortaya koyabilecek rol modellerin çağrılarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

İş bulmalarının kurumsallaşması için, çalışma izni konusunda, müstakil çalışmalar yapılmalı, göçmenlerin statülerine uygun çalışma izni alabilmeleri yönünde yeni düzenlemelere gidilmelidir. İş yerlerinde engelli kotaları olduğu gibi mülteci kotası da uygulanarak emek istismarının önüne geçilebilir. Çalışma iznine sahip olan ve diğer sosyal hakları kullanabilen mülteci ve sığınmacılar, toplum tarafından daha itibarlı kabul edileceğinden dolayı kendilerini bu topluma ait hissetmeleri de sosyal bütünleşmenin daha sağlıklı gerçekleşmesinde etkili olacaktır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Göç İdaresi iş birliği ile mülteci ve sığınmacı grupların yaşadıkları yerlere gidilerek bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Sığınmacı ve mültecilerin kanuni haklarını, kendileri ile ilgili yapılan yasal düzenlemeleri bilmeleri durumunda hem kendi haklarını koruyabilmeleri sağlanmış hem de herhangi bir yasa ihlali gerçekleştirmelerinin önüne geçilmiş olunacaktır. Bilmeden dahi olsa insanların yasa ihlalinde bulunmaları, dolayısı ile de suça karışmaları, bu nedenle de ceza almaları o sosyo-kültürel yapı ile bütünleşememelerini sağlayacaktır. Öte yandan toplum düzenini bozan sığınmacı ve mültecileri yerel halk, toplum düzenini bozdukları gerekçesi ile toplum dışında bırakmak isteyeceği için, toplumsal bütünleşme sağlanamayacaktır. Çünkü tüm sosyo-kültürel yapılanmalar bütünlüklerini ve devamlılıklarını sağlamak isterler.

Sosyal bütünleşmenin en keskin görüldüğü yer şüphesiz aile kurumudur. Bu konuda görüşme verilerine bakıldığında sığınmacı ve mültecilerle olabilecek evliliklere bekâr ve erkek esnafın daha ılımlı olmasını, bazı çocuk sahibi esnafın da çocuklarının mülteci ve

¹⁷ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

sığınmacılarla evlilik kararı vermelerine olumsuz bakmamalarını, gelecekte sosyal bütünleşme konusunda ümit verici bilgiler olarak değerlendirmek mümkün.

Sığınmacı ve mültecilerle yerel halkın evlenmelerini destekleyecek politikaların geliştirilmesi iki kültürün bütünleşmesi açısından faydalı olacaktır. Ancak iki farklı kültürden insanın arasında olacak evliliklerin çok farklı sıkıntıları olabileceği için devlet ve STK'lar tarafından farklı desteklerde bulunulması uygun olacaktır.

Son olarak Kırıkkale'de bulunan STK'lar, eğitimciler, diyanet kurumuna bağlı vaiz ve vaizelerin, toplum tarafından sevilen, değer verilen kişilerin, sığınmacı ve mültecilerle ilgili farklı platformlarda toplumsal bütünleşme noktasında farklı projelerle sosyo-kültürel yapıyı desteklemeleri faydalı olacaktır. Bu noktada üniversite, Valilik ve yerel yönetimlerin iş birliği ve iş bölümünün farkında olmasının son derece önem arz ettiğini belirtmek gerekir.

Kaynakça

- Akıncı, B. Nergiz, A. Gedik E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Temmuz-Aralık
- Aydın A., (1998), "Hüseyin Bal ile Söyleşi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 8, Agy.ss.130
- Bostan, H. (2018), "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu", *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, Temmuz- Aralık
- Coşkun, A. (2004), "Sosyal Bütünleşme, Sosyal Çözülme ve Din", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 13, 111-151
- Çiçekli B., (2009), *Göç Terimleri Sözlüğü*, No:18
- Çolak, F. (2013). "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", *Tarih Okulu*, İlkbahar-Yaz, sayı: 14
- Deniz, O. (2009). "Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 22, Cilt: 14
- Erkal, M.E. (2000). *Sosyoloji (Toplum Bilimi)*, Der yayınları, İstanbul
- Güzel, S. ve Meder, M. (2011). "Doğudan Göçün Denizli Toplumsal Yaşamındaki Yansımaları", *Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:8
- Ihlamur-Öner, S.G. Öner, N.A. Ş. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Kurtkan, A. (1976). *Sosyoloji*, MEB Ders Kitapları
- Maalouf, A. (2019). <https://www.youtube.com/watch?v=XePYLqoYBpA>, Gün.Tar: 26.12.2019
- Morries, E. (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu Bir İnsanlık Sorunu*, Oxford University Press, Ankara
- Mültecilerle Dayanışma Derneği*, (2017). Sonsuz Geçiciliğe Çare: Suriyeli Mülteciler Türkiye Vatandaşlığı Hakkında Ne Düşünüyor?, İzmir
- Olçay, Z. (2012). "Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü", *TBB Dergisi* (99)
- Ortaylı, İ. (2006). *Genel Göç Olgusu, Uluslararası Göç Sempozyumu*, Sistem Matbaacılık, Haziran, İstanbul
- Pazarıcı, H. (1989). *Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın- Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara
- Resmî Gazete*, (2013). Üçüncü Kısım, Birinci Bölüm, sayı: 28615
- Sıcak, A. S., Çalışkan, N. (2017). "Kur'ân'da "İhraç" Kavramı Özelinde Göç Olgusu", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 483-514
- Şahin, C. (2001). "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme", *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, 57-67
- Tafolar, M. (2017). <http://www.milliyet.com.tr/12-bin-suriyeli-turk-vatandasi-oldu-gundem-2410069/> Güncelleme: Son Güncellenme: 09.03.2017 - 02:30, Ankara
- Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 483-514.
- Yakar, Y. M. (2017). "Türk Çocuk Edebiyatında Göç Olgusu\ Migration Phenomenon in Turkish Children's Literature", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (58), 339-353.